

licet possint ex officio Inquisitionem quorumlibet criminum instituere: *Leg. I. Tit. I. Lib. VIII. Nov. Recop.* attamen vetantur generalem Inquisitionem, et clausam adversus Civitatem, Villam, vel Locum facere, nisi de mandato Regis id præsterint: *Leg. III. ejusd. Tit. et Lib.* tuncque ad ipsum processus transmitti debet, ut examen eorum, quæ in Inquisitione continentur, quos elegerit suscipiant: *Leg. IV. ejusd.* Insuper vetitum est Judicibus ne Inquisitionem Alguacillis, et Notariis committant; sed ut per se ipsos quum opus fuerit, munus hoc diligenter exercant: *Leg. XI. ibid. (*)*

ARTICULUS I.

DE REO.

VIII. Antiquitus tam qui agebat, sive petebat, quam qui accusabatur, sive in quem agebatur, Rei adpellabantur: unde Cicero Lib. II. de Orat. *Reos adpello non eos modo, qui arguuntur, sed omnes, quorum de re disceptatur.* Et Festus Lib. III. *Contestari est, quum uterque reus dicit: Testes estote.* Vulgo tamen usu nunc obtinet, ut sicuti qui agit Actor dicitur, ita is solus, cum quo agitur, Reus dicitur, et quidem per excellentiam, quia de re ejus præcipue judicio agitur, vel cui solum periculum imminent condemnationis.

IX. Reus, ubi legitimè à Judice interrogetur, (1) in causa æque civili, ac criminali, num teneatur veritatem fateri, quæstio est jamdiu in Scholis agitata. Verum sanioris doctrinæ Theologi, et Canonistæ cum S. Thoma Secunda Secundæ Q. LXIX. art. 1. docent, ejusmodi reum veritatem dicere, propriumque crimen prodere omnino teneri; sin secus, graviter peccare. *Pertinet ad debitum justitiae,* inquit S. Thomas, *quod aliquis obediatur suo Superiori in his, ad quæ jus prælationis se extendit: Judex autem superior est respectu ejus, qui judicatur: et ideo ex debito tenetur accusatus judici veritatem exponere, quam ab eo secundum formam juris exigit.* Et ideo si confiteri noluerit veritatem, quam dicere tenetur, vel si eam mendaciter negaverit, mortaliter peccat. Porrò si Judex non legitimè interrogat, velut quum interrogat de crimine occulto, reus veritatem fateri non adigitur, sed potest vel per adpellationem, vel aliter licite subterfugere: S. Thomas *ibid.*

CAPUT NONUS.

DE EPISCOPALIS CURIAE ADMINISTRIS.

I. Præcipui Curia Episcopalis Administri sunt Officialis, Adsessor, Advocati, Procuratores, Advocatus Fiscalis, et Scribe, seu Graphiarii. De Officiali, h. e. Vicario in temporalibus satis *Lib. I. Tit. XXVII.* de reliquis hic breviter.

ARTICULUS I.

DE ADSESSORE.

II. Adsessor ita dictus ex eo, quod Magistratui pro tribunali sedenti veluti adsereret, et in caussis discutiendis suo consilio eum dirigeret; unde etiam *Consiliarius* adpellari consuevit: *Leg. V. Dig. de Offic. Adsess.* Quum enim Magistratus jurisprudentiam profiteri non necessario debuisse; indigebat sane opera juris

(1) *Vide notam III. in hunc tractatum.*

periti, qui sua prudentia, et consilio eum in Judiciis ferendis veluti manuduceret, atque ita rectè munus suum obiret: *Leg. II. Dig. Quod quisque juris in alter. statuer.*

III. Magistratum civilium exemplo permoti cœperunt et ipsi Prælati Ecclesiastici, qui jure ordinario, vel delegato judicandi potestate fruerentur, in causarum cognitione sibi Adscensores adsciscere; tum præsertim quoniam forensis iudicaria methodus in Curias Ecclesiasticas invenia est: *Syn. Cantuar. Can. XXVII.* At quia Judices non raro, nec sine contendentium partium gravamine, Adscensores, ac etiam plures sibi adjungere consueverint; hinc Bonifac. VIII. Cap. 11. §. *Adscensorem de Rescriptis in VI. sanxit, ut Judex Adscensorem [ut quandoque faciunt aliqui fraudulenter] nisi eo indigeat, quod conscientia relinquatur ejusdem, sibi nequaquam adjungat: alioquin de suo proprio providere teneatur eidem.* Si autem indigeat.... faciat a partibus communiter provideri. (**) In nostris Ecclesiasticis Tribunalibus exolevit jamdiu Adscensoris munus, quum ex Tridentini, et nostrorum Conciliorum prescripto, in Vicarium Generale eligendus non sit, nisi qui Doctor, vel Licentiatus fuerit in Jure Canonico, vel alioqui idoneus censeatur. Quocirca in Collect. Tarragon. an. 1591. *Lib. I. Tit. X. cap. 4.* ita constituitur: *Sæpe contingit.... ut is Officialis Generalis, ad quem decidere causas Ecclesiasticas spectat, eligatur, qui Juris Canonici sit omnino ignarus; quo fit, ut Adscensore in Jure perito indigeat, quem sæpe mere laicum esse constat, quod quam indecorum sit, nemo est, qui non videat. Quamobrem saeri adprobatione Concilii omnibus nostræ Provinciæ Episcopis, et Locorum Ordinariis præcipimus, ut deinceps.... nec eos [Vicarios Generales, et Officialis] elegant.... qui non fuerint aut in utroque Jure, aut in altero saltem graduati.* (*) (1)

ARTICULUS II.

DE ADVOCATIS.

IV. Advocati ita dicti ab advoco: quum enim quis in jus vocabatur, aut invitatus ad illud rapiebatur, JCti plerumque advocabantur, qui caussam, si ipsi litigantes nolent, aut non possent, proponerent, defenserent, aut eis succurrerent: Cicer. de Orat. III. cap. 35. Antiquo Ecclesie jure litigantes non per Advocatos, sed per semetipsum actionem coram Judice Episcopo edebant, atque adeo etiam post novam judiciarum methodum in Ecclesiast. forum inveniamur hoc ab Innocentio III. præscriptum invenimus: *Cap. 14. de Judicis.* Attamen usus invaluit, ut plerumque fori expertes litigantes Advocatorum clientelæ se commendent. (**) Unde neque in Foro nostro Ecclesiastico petitiones juris admittuntur, nisi subscriptas ab aliquo advocate, et in Curia Matriensi, ab eo qui in Regium Advocatorum Collegium relatus sit: *Sanct. XIII. Tit. XVI. Lib. II. vulgo Autos Acordados.* (*) (2)

V. Quamobrem Advocati munia sunt: 1. Caussarum, quas defendendas suscipiunt, prius naturam penitus introspicere, et de ipsarum jure adprime instrui, (**) et quidem per semetipsum: *Leg. III. Tit. XVI. Lib. II. Novæ Recop.* (*)

2. Mox Clienti aperte exponere, num justa sit, an injusta lis, quam adgredi tentat.

(1) *Vide notam IV. in hunc tract.*

(2) *Suppetunt huic num. II. 3. tit. 22. lib. 5. Noviss. Recop. et 8. tit. 24. lib. 2. Recop. Indiar.*

3. Si injusta, clientem ab ea suscipienda pro viribus detergere, eoque obnitere, quounque lucro neglecto, ipsum deserere. Namque tum per naturale jus, tum etiam per speciale juramenti vinculum, (**) quo se in ipsa tituli susceptione, vel etiam in exordio, vel progressu causae si adversa pars illud petierit, obligavit, (*) prohibetur ulli causae, quam parum justam noverit, patrocinari: (**) *Leg. II. Tit. XIV. Lib. II. Nov. Recop.* (*) (1) *ibid. 13. tit. 6. part. 3. 8. tit. 24. lib. 5. Noviss. Recop.*

4. Atque adeo etiam causae, quam principio, velut justitiæ speciem præsefrentem suscepit, ac dein eam pertractans injustam noverit, patrocinium statim dimittat. Semper enim injustitiae nomine recte accusaretur, (**) atque etiam fracti juramenti pœnam, scilicet privationis officii subiret: *ead. Leg. II.* (*) (2)

5. Adhæc causam deserat, etiamsi persentiscat alios Patronos eandem in sua fide fore recepturos, vel gravia sibi, aut clienti detimenta ex derelicta lite immobilem prænoscat. (**) *ibid. 13. tit. 6. part. 3. 8. tit. 24. lib. 5. Noviss. Recop.*

6. Neque in hoc casu adversam partem ad transigendum cum suo cliente pertrahatur. (**) *ibid. 13. tit. 6. part. 3. 8. tit. 24. lib. 5. Noviss. Recop.*

7. Ex industria tamen iugium ne protrahat; neque cavillationibus, ambagibus, aut circumlocutionibus utatur: *Leg. XIII. Tit. VI. Partit. III.* Qua de re prolixis tum recitationibus, tum petitionibus modus præscriptus est: *Leg. IV. et XXXIV. Tit. XVI. Lib. II. Nov. Recop.*

8. Præterea totam suam impendat operam in eo, quod clientis intentio justa patesiat, adeo ut si ob ejus vel pravitatem, vel imperitiam, vel incuriam detrimentum aliquod parti obvenerit, illud cum duplo reparare teneatur: *Leg. VI. ejusd.*

9. Tum caveat ne adversæ parti, vel ejus Advocato, aut Procuratori sui clientis secreta pandat, ex quo ei periculum immineat, causa cadendi: *Leg. XVII. ibid. (3)*

10. Postremo sive in civili, sive in Ecclesiastico Tribunali patrocinium suscepit, ne exigat immoderata laboris mercedem. Licet enim hodierni mores taxam à *Leg. XVIII. XX. et XXI. ejusd.* constitutam non sequantur; ea tamen, quam à rationis præscripto non discedat, vel Judex absoluta lite, adsignaverit, contentus sit, oportet: *Leg. XI. ibid.* Imò stabilitum est, ut cum cliente minimè paciscatur de certa sibi exsolvenda summa, si litis sententia ei bene cesserit: *Leg. VIII. eod.* Insuper ut annua stipendia, seu salario constituta à nemine percipiat, nisi de Suprīmi Castellæ Senat. aut Regiorum Auditorum licentia: (4) *Leg. X. ibid.* Et quamvis jam pridem instituti sint pauperum Advocati: *Leg. XXVI. Tit. IV. Lib. II. Nov. Recop.* hujusmodi tamen personarum causas, et quidem gratis patrocinandas suscipere, non dedignetur: *Leg. XVI. Tit. XVI. Lib. II. Novae Recop.* (*)

VI. Advocati igitur munus per quam periculose plenum opus alesx est: *Nos, qui in foro, inquietabat Plinius Lib. II. Ep. 3. ad Nepotem, verisque litibus terimus, multum malitia, quamvis nolimus, adiscimus.* Quamobrem Clerici in sacris constituti, aut beneficio Ecclesiastico donati Advocatos agere vetantur, nisi propriis,

(1) *Hoc firmant ll. 13. tit. 6. part. 3. 8. tit. 24. lib. 5. Noviss. Recop.* atque 3. 8. et 9. ejusdem Recop. *Indiar.*

(2) *Vid proximas anteriores leges citatas; sed si Advocato lis justa fuerit, prohibetur illi deserere eam et sequi sub poenas ubstringit Castellæ juxta lex 9. tit. 24. lib. 2. Recop. Indiar.*

(3) *Cui consonant ll. 9. tit. 6. part. 3. et 11. tit. 24. lib. 2. Indiar. Recop.*

(4) *Hoc in Rép. non locum habet, quia consuetudine contraria et statutis, quæ appellantur Aranceles permisum est.*

vel suorum, vel Ecclesie, vel demum inopum personarum causis patrocinari velint: *Cap. 1. de Postulando.* (**) et *Leg. XVI. Tit. XVI. Lib. II. Novae Recop.* (*) Ast hic adnotandum, hanc Decretalem de Advocatione coram Judice sacerdoti disertè loqui: atque proinde Clericis causas agere in foro Ecclesiastico stricto jure vetitum non esse. Veruntamen quia et in foro Ecclesiastico, & que ac in civili causæ non sine forensi strepitu, et contentione exagitantur, parum clericali vocationi decens videtur in quolibet foro causas agere. (**) Id quod agnovit Collect. Tarragon. an. 1591. *de Postulando Cap. 5.* quod quidem ad Regulares etiam extendit; et jam olim deereverat Syn. Tarragon. an. 51v. *Can. XI.* (*) Quia vero summæ pietatis, charitatisque opus est oppressos pauperes levare, eorumque patrocinium suscipere; hinc in plerisque Curiis Ecclesiasticis Advocatus pauperum constitutus est, qui pro illis causas agat: *Syn. Prov. Neap. II. Tit. XII. cap. 2.* (**) *Syn. valent. an. 1565. Sess. III. Tit. III. cap. 3.* et Collect. Tarragon. cit. *de Procuratoribus Cap. 1.* quod et usus hodiernus servat. (*)

(**) VII. Advocari quoque vetantur laici, qui adprobationem à Supr. Castellæ Senatu, vel à Regia Provincia Audientia non habuerint, et Matrii, qui Regio Advocatorum Collegio adscripti non sint: nullus vero patrocinari potest causas, quæ apud eum judicem vertantur, qui pater, filius, socer, aut gener Advocati fuerit: *Leg. I. et XXXIII. Titulo XVI. Lib. II. Nove Recop.* et *Sanct. XIII. et XIV. Tit. XVI. Lib. II. vulgo Autos Acordados.* (*)

ARTICULUS III.

VIII. Procurator ille dicitur, qui alterius negotiorum curam sive ex ejus mandato, sive sponte suscipit: *Leg. I. Dig. de Procur.* Ac proinde plura sunt Procuratorum genera pro variis negotiis, qua procurare possunt. Hic tantummodo de Procuratore judicario agemus: de reliquis enim opportuniori loco in *Instit. Civilib.* (1)

IX. Veteri Romanorum jure nemini licebat per procuratorem suam causam agere. At jure novo *Instit. Lib. IV. Tit. X.* tam actor, quam reus per Procuratores in judicio comparere possunt, criminalibus dumtaxat causis exceptis, ut inferius dicemus: quod etiam jure nostro fuit confirmatum: *Tit. de Procur. in Lib. Decret.* Ex quo patet Procuratores à Civilibus Curiis ad Ecclesiasticas commisasse.

X. Jam vero quum Procuratori, non secus ac Advocato, causa administranda contra adversam partem demandetur; hinc à Procuratore eadem pene, quæ ab Advocato erga suum clientem, præstanta sunt: hoc est litis injuste procriptionem deserere, injustitiam suo clienti detegere &c.

XI. Procurator in judicium non admisitur, priusquam mandatum illius, cuius causam procurare vult, in scriptis redactum, vulgo *Procuratorium* dictum, non exhibeat: *Cap. 1. de Procur.* (**) et quidem Advocati subscriptione notatum, ut constet num sufficiens sit, an non: *Leg. XXIV. (2) Tit. XVI. Lib. II. et Leg.*

(1) *Nequeunt procuratores constitui qui non attingerint ætati viginti quinque annorum, furiosi, amentes ob judicij defectum: nec milites nisi in sua causa: Mutus et surdus feminæ, infames ex jure, Religiosus nec clericus nisi nomine sue Ecclesie. ll. 5, 6, 7, 8 et 19. tit. 5. part. 3.*

(2) *Congruit l. 13 tit. 28 lib. 2 Recop. Indiar.*

III. Tit. II. Lib. IV. Novæ Recop., ubi verò hæc antiqua constitutio vigeat, ex forensi exercitatione deprehendas, necesse est. (*) Quod quidem mandatum si generale fuerit, potestatem habebit Procurator agendi, excipiendi, litem contestandi, ceterosque judiciarios actus exercendi: exceptis ad quea requiritur speciale mandatum; uti præcipue in jurejurando deferendo, vel referendo; in quo non nisi suo nomine ageret Procurator: *Leg. XXXIX. §. 1. Dig. de Procur.* (**) *Leg. XV. XVI. et XIX. Tit. V. Partit. III.* Caveat autem Procurator ne mandatum ad caussas profanas coram Judice Ecclesiastico litigandas suscipiat, alioqui infamia notabitur, et exilii per decennium, dimidiæque partis bonorum amissionis penas subibit: *Leg. II. Tit. VIII. Lib. I. Novæ Recopilationis.* (*)

ARTICULUS IV.

DE ADVOCATO FISCI, ET PROMOTORE.

XII. Postquam in Curias Ecclesiasticas forensis civilium Tribunalium methodus inventa est, horum instar constitui etiam in illis cœperunt Advocati Fiscales, et Procuratores Officii, vulgo *Promotores* dicti, qui caussas publicas, et ad communem Ecclesiæ utilitatem spectantes patrocinarentur, earumque decisionem ab Ecclesiastico Judice quam citissimam, expostularent.

XIII. Quum verò Promotores lucri causa permoti non raro publica delicta, atque adeo gravissimas abusiones dissimularent, aut cum accusatis, vel denuntiationis clam compонerent; factum est, ut plura hac super re statuta fuerint. 1. Ut Promotor nullam adgrediatur caussam, nisi prius in denuntiata crimina, eorumque veritatem diligenter inquisiverit: (**) *Syn. Tolet. an. 1565. Act. II. Ref. cap. 12. et Compostell. ejusd. an. Act. III. Decret. 23.* (*)
2. Antequam ad judicium contradictorium, ut vocant, accusatas personas evocet, caussam Officiali referat, ut dispiciat, an pacatus, et sine strepitu forensi illam agere expediat.

Tum 3. cujuscunque generis caussas adgredi vetatur, nisi prius de iisdem cum Advocato Fiscali conferat, earumque justitiam, vel injustitiam plene perspexerit.

Quamobrem 4. caussæ Instructionem saltem summarie in scriptis Advocato eam petenti exhibere tenetur.

Adhæc 5. jurejurando se adstringit adversus neminem actionem intentaturum, nisi quem vere delinquentem crediderit.

Uti quoque 6. fidem suam obligat nulla ratione, muneribus, prece, odio, aut favore sese permotum iri, vel ad excessus suppressimendos, vel ad componendum cum delinquentibus in aliquo crimen.

7. Tandem quia Promotoris præcipue est inquirere in criminis, ex excessus Ecclesiasticorum, hinc plures Synodi sanxerunt, ut nonnisi Ecclesiastici Promotoris officio fungantur. (**) In nostris Ecclesiasticis Tribunalibus, quum Fiscalis non nisi in jure peritus plerumque instituatur, Advocatus Fiscalis necessarius non est, sed Promotoris, et Advocati Fiscale munia in una eademque persona adnectuntur; qui quidem Fiscalis in Sacris Ordinibus constitutus esse debet: præf. *Syn. Tolet. ibid. cap. 11. Compostell. Decret. 22. Act. III. et Collect. Tarragon. Lib. I. Tit. X. cap. 3. et 4.* Id quod jam an. 1532. ab imperatore Carolo cautum erat: *Leg. XXX. Tit. III. Lib. I. Novæ Recopilat.* (*)

ARTICULUS V.

DE SCRIBIS, SIVE GRAPHIARIS.

XIV. Concilium Lateranense IV. *Can. XXXVIII.* relato in *Cap. 11. de Probationibus*, Ecclesiasticis Judicibus præcipit, ut tam in ordinario, quam in extraordinario judicio, semper vel publicam personam, vel duos idoneos viros adhiberent, qui fideli manu omnia judicij acta exscriberent.

XV. Persona publica, cuius hæc Decretalis meminit, non alia profecto est ab illa, quam Romani Cancellerium, *Lege V. et VIII. Cod. de Adscriptoribus*, nos Scribam, et Graphiarum dicimus, cuius proprium munus est, universa judicij acta conscribere: videlicet citationes, dilationes, exceptiones, sententias sive definitivas, sive interlocutorias &c. et reliqua omnia, quæ tam ad officii, quam partium instantiam expediantur sub data illius diei, quo decreta, mandata, aut facta fuerint; eademque fideliter, diligenterque in tabulariis, sive Archiviis adservare, ut ex iis semper veritas depromi queat: *dicto cap. 11.* Quum verò in Archiviis deposita erunt, Custodis Archiviorum partes erunt illa custodire, nec ulli tradere, qui prius facultatem in scriptis ab Vicario non impetrarit: *II. Syn. Prov. Neap. Tit. XII. cap. 2.* (**) Nec ipsa autographa inde extrahere, idque sub excommunicationis poena imposita in præf. Collect. Tarragon. *Lib. II. Tit. V. cap. 2.* (*)

XVI. Quæcum ita sint, viri fidelitatis quantæ maximæ Graphiarii sint oportet, non modo ut munere suo recte, fideliterque fungantur, verum etiam ut in exigendis salariis metu rationis non excedant; qua de re graverter conqueritur Bonifacius VIII. *Cap. 11. de Rescriptis §. 6. in VI.* Unde in plerisque Curis, uti in nostra Neapolitana, salario constituta sunt: *I. Syn. Prov. cap. 21.* Et expressius *II. Prov. ibid.* *Ne dextera eorum plena muneribus fiat dextera iniquitatis, mandat Sancta Synodus*, ut non solum *Taxa Innocentiana quoad mercedes ministeriorum adamassim observatur*, verum etiam *Taxa Provincialis de unanimi Patrum consensu confecta pro universa Provincia perpetuo ratitura tam pro caussis civilibus, et criminalibus, quam pro aliis quibuscumque, quæ ibi taxata sunt; cuius taxa inviolabilem observantiam summo studio in Diœcesibus suis exigant Episcopi.* Utraque autem tam *Innocentiana*, quam *hæc Provincialis* in aula publicæ Audientia adfixa retineatur; neconon in Cancelleriis, ut omnibus pateat.

(**) *XVII.* In Hispania Scribe seu Notarii consribendis, vel notandis Curia Ecclesiasticae Actibus deputandi, pluribus debent esse prædicti qualitatibus, præsertim verò qui majores, seu Numerarii nuncupantur ex *Pragm. Sanct. Caroli III. an. 1770.* relata in *Leg. XLIX. Tit. XXV. Libro IV. Novæ Recop.*

1. Summa rerum gerendarum notitia: quo circa eligendi, quatuor saltem annos in hujusmodi munere exercitati, accuratissimum aliorum Notariorum examen coram Vicario Generali, et tribus quibusque annis ab Ecclesiastico Visitatore disquisitionem subire tenentur, quod jamdiu constituerant præf. *Syn. Tolet. Act. II. Ref. cap. 17. et Compostell. Act. III. Decret. 26.* et intra duos ab electione menses publicorum Sribarum titulum à Supr. Castellæ Senatu obtinere debent.

2. Morum gravitate, et prudentia: unde eos oportet esse viginti quinque etatis annos majores, uti innuit quoque ead. *Syn. Compostell. Act. III. Decret. 29.* quæ vigesimum secundum ad minus expeditiv.

3. Integritate vitæ: quamobrem Regiam Sribis publicis prescriptam taxam prorsus observare juventur, sicuti olim à *Lege XXVII. et XXXIII. ejusd. cons-*

titutum erat; et priusquam in possessionem inducuntur, plenissimum de eorum inculpata vita, et bonis moribus testimonium praecedente inquisitione habendum est, quale requirebat etiam ead. Syn. Compostell. *ibid. Decret.* 26.

Tum 4. in ead. Pragm. Sanct. monentur Episcopi, ut Notariorum Curiæ, seu Majorum, numerum secundum ejusdem Curiæ negotiorum copiam constituant, sicuti decrevit olim ead. Syn. Tolet. *Act. II. cap. I⁶.* ut omnes quos instituant sint mere laici, uno excepto in Sacris constituto, non Regulari, ad caussas criminales Clericorum, quod etiam prescrispsit præt. Syn. Compostell. *Act. III. Decret.* 25. et ne Notariorum Titulos quasi familiares, vel hereditarios fieri patientur. Unde cit. Synod. Tolet. *ibid. Capit. 15.* eos vendi, aut locari prohibuit; ita ut quum vacaverint provideri libera voluntate ab Episcopo possint: Syn. Compostell. *eod. Decr.* 25.

Præterea 5. alios Notarios Ecclesiasticos, Curiæ Episcopali, non addictos, ad eum quoque numerum reducendos voluit Pragm. Sanctio, qui necessarius in Diœcesi existimetur, nullumque in horum numerum recensendum, nisi qui viginti quinque etatis annos impleverit, qui quator in *Practica*, ut vocant, transegerit, et qui ex adeturissimo duorum Notarium Majorum examine deprehensus fuerit idoneus, sicuti antea decreverat Syn. Hispal. an. 1512. *Capit. XLIV.* atque adeo Ecclesiasticorum Visitatorum disquisitioni per triennium subjiciantur. Ipsis etiam Majoribusq[ue] interdictum est, officium suum in caussis temporalibus laicorum exercere, ad præscriptum *Leg. XIX. et XX. Tit. XXV. Lib. IV. Novæ Recop.*

6. Demum ut Notarii minores, seu Ordinarii taxam Scribis Regiis constitutam obseruent, et à se conscripta Acta Majori Curiæ Notario custodienda tradant; id adjiciens Collect. Tarrac. *Lib. II. Tit. V. cap. I.* quod Notarii instrumenta in *Protocollo*, ut ajunt, referenda ad longum, et non per summa capita, conscripta exhibeant. Heinc colligas necesse est, Carolum Regem nostrum non aliam in hac edenda lege mentem habuisse, quam latae à Conciliis nostris Constitutiones suscitare. (*)

(**) XVIII. Pro coronide id adficere lubet, unumquemque ex Episcopalis Curiæ Administris in id incumbere oportere, ut dilucide omnia, et juxta æquitatis, et rationis limites omni posthabita personarum acceptione expediantur, ne forte in caussa sint, quod Ecclesiasticum Tribunal apud pravos homines male audiat. Quocirea Syn. Tolet. *ibid. Cap. 17.* cavendis Curiæ Ecclesiasticæ abusionibus ita constituit: Vicarii. Provisores, Visitatores, Promotor Fiscalis, et alii quicumque Ecclesiastici, et Ordinarii Tribunalis Metropolitani, et Episcoporum, et aliorum inferiorum ministri, etiam bi Judices, qui ad audiendas adpellationum caussas a Metropolitani, et aliis Superioribus deputantur, quolibet triennio ab eo, qui per ipsum Metropolitanum in propria, et Episcopus in sua qualibet Diœcesi deputatus fuerit, et electus, interim propria munera exercentes, visitentur omnino, ut ex ea visitatione constare possit vera, et acta publica administratio nis jurisdictionis, officiorum, et cùjuscumque eorum muneris ratio, atque his, qui male fuerit officio functus, eo privari, et puniri possit, denique a suo Jüdice, et Episcopo privetur, ac puniatur. Id ipsum Catholicæ Reges nostri Episcoporum curæ, et solitudini commissum voluerunt: *Leg. IV. Tit. VII. Lib. III. et Leg. XXX. Tit. III. Lib. I. Novæ Recop.* (*)

(*) Quod contumaciam, ea declaretur sufficit una sola citatio et ejus vi et semel accusata predicta contumacia non opus est altera diligentia ad judicium prosequendum, et si reus absens sit secundum sehedulam die 10 Martii ann. 1774.

CAPUT DECIMUM.

DE PROCESSU CIVILI INSTRUENDO.

I. Processus civilis jure novo ab ea judicij parte auspicatur, qua Judex, oblato prius ipsi ab actore libello, de reo in jus vocando edicit; dein reo facultas datur, exceptions, si quas habet, proferendi, quas jus est actori per replicationes, vel per mutuas petitiones eludendi: succedit litis contestatio, et juramentum calumniæ: tum pene sequuntur statim probations, quibus processus jam plene instrutus, veluti clauditur, judicique pronuntiandæ sententiæ proxima paratur via. De singulis hic sigillatum agere adredimur.

ARTICULUS I.

DE LIBELLO.

II. Libellus ipsa est Actoris petitio in scriptum redacta caussam ipsam summatim exhibens, argumentaque contra adversarium necessario concludentia. Qua de re Judicis, Actoris, ac Rei nomina, factum, petitionem, petitionisque jus breviter, dilucide, ac distincte exposita libellus complectatur oportet: (**) *Leg. I. Dig. de Edendo Leg. XL. Tit. II. Partit. III. et Leg. IV. Tit. II. Lib. IV. Novæ Recop.* (*) (1)

III. Duplex libellorum genus in utroque jure agnoscitur: nimur ut alii sint Conventionales, sive Postulatorii quibus in caussis civilibus utimur, ut quum rem nostram persequimur actione reali, vel nobis debitam actione personali: alii Accusatorii, quibus crima deferuntur, et denuntiantur.

IV. Jam vero generalis regula est, in judicio sive civili, sive criminali neminem sine libello recipi: *Can. IX. Causs. 2. Q. I. Can. 1. ibid. Q. VIII.* Atqui regula hæc non nisi jure novo in Curiis Ecclesiasticas invenia est: *Cap. 1. de Libelli oblat.* antiquitus enim non libellus modo, verum et quæcumque scriptura in Judicis Ecclesiasticis ignota: Justinianus *Novella LXXXIII. in pref.* quam ex interpretatione Juliani resert Gratianus *Can. XLV. Causs. II. Q. I. Ubi autem Episcopus caussam dirimere vult, sine scriptura omnia procedant, et definitiva sententia sine scriptis ab eo proferatur.* Atque adeo etiam jure novo, ex generali illa Regula excipiendo caussæ omnes leviores, et breviores, quas judicio sumario absolvendas præscribit Clement. *II. de Verb. signif.* (**) et Syn. Hispal. an. 1512. *Cap. LVII. Leg. XLI. Tit. II. Partit. III. et Leg. XIX. Lib. III. Novæ Recopilationis.* (*)

ARTICULUS II.

DE CITATIONE.

V. Citatio, et in Jus vocatio promiscua vulgo notione usurpatur, quum per citationem, quam Judex recepto libello decernit, reus in judicium vocetur: (**) *Leg. I. Tit. VII. Part. III.* (*) Atqui antiquitus idem prorsus non erant Citatio, et in Jus vocatio. Citabat enim præco jussu magistratus: *Leg. pen. Dig. de*

(1) Quod contumaciam, ea declaretur sufficit una sola citatio et ejus vi et semel accusata predicta contumacia non opus est altera diligentia ad judicium prosequendum, et si reus absens sit secundum sehedulam die 10 Martii ann. 1774.